

Bräkneån

Id.nr.	KC0005
Län	Blekinge
Naturtyp	Sjöar & vattendrag
Värdeutraktsbeskrivning upprättad	2021-12-14
Värdeutraktsbeskrivning senast reviderad	Ingen revidering gjord

ALLMÄN INFORMATION

Värdeutrakten Bräkneån med en total yta på cirka 4 826 hektar omfattar i princip allt vatten i Bräkneåns huvudavrinningsområde (HARO 84) inom Blekinge samt allt land som ligger inom 200 meter från vattenytorna (bilaga 1). Bräkneåns huvudfåra har en sträckning på cirka 44 kilometer inom Blekinge. Bräkneån är en variationsrik å som i hela sitt lopp genom Blekinge har ett högt skyddsvärde. Ån rinner ömsom i lugna djupvattensträckor, ömsom i örrika och steniga forsar. Ett stort antal nyckelbiotoper finns i anslutning till Bräkneån. Odlingslandskapet i anslutning till ån har stora kvaliteter, bland annat slätter- och beteshävdade åmader av högsta naturvårdsvärde.

Berggrunden i avrinningsområdet utgörs huvudsakligen av svårvittrade graniter och granodioriter. Dominerande jordart är morän med stråk av isälvsediment som i regel följer Bräkneåns nuvarande dalgång. Sjöarna under högsta kustlinjen visar ett lägre siktdjup, högre buffringsförmåga och bättre pH än de ovanför. I norra Blekinge består avrinningsområdet av ett kulligt platåområde som sluttar långsamt söderut där det övergår till ett starkt kuperat dallandskap rikt på små sjöar. Än längre söderut sker en övergång till ett sjöfattigt, flackt kustland. Det finns inga större tillflöden till huvudfåran.

Hela Bräkneåns huvudfåra inom Blekinge är nationellt utpekad som ett särskilt värdefullt vatten ur kulturmiljövårdssynpunkt för den rika förekomsten av relikta odlade mader och lämningar efter vattendrivna hantverksanläggningar. Samma sträcka är även nationellt utpekad som ett särskilt värdefullt vatten ur fiskevårdssynpunkt för dess värde för havsvandrande öring. Biflödet Husörenbäcken norr om Bälganet är nationellt utpekad som ett värdefullt vatten ur fiskevårdssynpunkt för dess värde för öring. Cirka 65 procent (3 112 hektar) av värdeutraktens yta utgörs av skogsmark och cirka 13 procent (407 hektar) av skogsmarken utgörs i sin tur av lövskog som till minst hälften består av ädellöv (Naturvårdsverket 2020). Under tioårsperioden 2010–2019 förnygringsavverkades cirka tio procent (305 hektar) av skogsmarken (Skogsstyrelsen 2020).

NATURVÄRDEN

Hela Bräkneåns huvudfåra inom Blekinge och dess intilliggande landområden utgör ett riksintresse för naturvärden. Hela Bräkneåns huvudfåra i Blekinge är nationellt och regionalt utpekad som ett särskilt värdefullt vatten ur naturvårdssynpunkt för dess variationsrika karaktär och höga skyddsvärden. Hela åsträckan från länsgränsen till mynningen hyser naturvärden av hög klass. Inom Blekinge omfattas hela Bräkneåns huvudfåra av ett Natura 2000-område. I anslutning till huvudfåran finns ytterligare sex Natura 2000-områden (Gummagölsmåla, Hålabäck, Björkeryd, Örseryd, Lillagärde och Sonekulla).

Bräkneån är viktig för de hotade arterna tjockskalig målarmussla och flodpärlmussla som båda föryngrar sig i ån. Dock har ingen av arterna ett livskraftigt bestånd i ån idag. I Bräkneåns södra delar finns dessutom ett blandbestånd av dessa båda arter vilket är ovanligt i Sverige. Andra arter som återfinns i Bräkneåns vattensystem är bland annat utter, hårklomossa, flodkräfta, stationär och havsvandrande öring, flodnejonöga, ål, sik och elritsa. Bestånd av stationär öring finns även i vissa biflöden, exempelvis Husörenbäcken. I Husörenbäcken återfinns dessutom flodpärlmussla. Fiskberoende fåglar såsom fiskgjuse och storlom häckar i sjöarna inom vattensystemet. Vidare observeras regelbundet kungsfiskare, strömstare och forsärla. Även långbensgroda och spetsfläckad trollslända har observerats utmed ån. Sedan 1993 har ån fått ett utökat skydd mot vattenkraftsutbyggnad enligt naturresurslagen.

LANDSKAPSSAMMANHANG

Flera dammar i Bräkneån hindrar fisk och andra vattenlevande arter från att sprida sig inom vattendraget samtidigt som de minskar livsmiljön för strömlevande arter genom att lämpliga strömmande partier blir lugnflytande. Större delen av Bräkneåns huvudfåra är rensad och rätad, vilket dessutom försämrar kontakten mellan vattendraget och den intilliggande landmiljön.

Denna limniska värdestrakt överlappar tre värdestrakter för odlingslandskapet (gräsmarker), "Bälganet-Ölnehult-Hallabro" i norr, "Björkeryd-Lillagärde-Ekefors" centralt och "Söder Bräkne-Hoby" i söder. Trakten överlappar dessutom två skogliga värdestrakter, "Bräkneåns dalgång" i norr och "Pukavik-Ronneby" i söder. Inom värdestrakten är det relativt vanligt med intilliggande limniska värdekärnor och värdekärnor för skog eller gräsmarker, exempelvis kring Sonekulla, Lillagärde - Björkeryd och Hålabäcksmaderna - Hultalycke. Detta skapar goda förutsättningar för att bevara och stärka kantzoner och övergångsmiljöer med höga naturvärden såsom svämlövskogar eller andra naturmiljöer med efemärt vatten.

EKOSYSTEMTJÄNSTER

Dessa limniska miljöer tillhandahåller en mängd olika ekosystemtjänster bland annat försörjande ekosystemtjänster såsom livsmedel (till exempel fisk, kräftor) och dricksvatten. Viktiga kulturella ekosystemtjänster är naturupplevelser, friluftsliv (till exempel fritidsfiske). Exempel på viktiga reglerande ekosystemtjänster i sjöar och vattendrag är klimatreglering, lagring av kol i sjösediment och närsaltsretention.

UTMANINGAR

En utmaning är att åtgärda vandrings-/spridningshinder för fisk och andra vattenlevande organismer. Redan vid Björstorps kvarn, cirka tre kilometer från mynningen, återfinns en damm som hindrar de flesta arter från att passera. Därefter kommer dammen vid och Ekefors som dämmer in stora arealer samt försvårar och fördröjer vandringen för havsöring. Definitivt stopp för havsvandrande arter finns vid Bälganet, cirka 27 kilometer uppströms Bräkneåns mynning. Det är en utmaning att skapa gynnsam bevarandestatus och livskraftiga bestånd av flodpärlmussla och tjockskalig målarmussla i Bräkneåns avrinningsområde. Biflödet Husörenbäcken är en liten skogsback med höga naturvärden (bestånd av stationär öring och flodpärlmussla). Husörenbäcken är utsatt för uttorkning under torra somrar och är extra känslig för påverkan från skogsbruk. En annan utmaning är att återställa rensade och rätade vattendrag där så är möjligt. Sommartid har Bräkneån ofta låg vattenföring. Sjösänkning, dikningar och enskilda vattenuttag för bevattning förvärrar situationen och medför att flödet under torra somrar blir kritisk för många organismer i ån. En ytterligare utmaning är att bevara

intelligande skogar och naturmiljöer. Ändrad markanvändning som exempelvis skogsmarkens utveckling och skötsel är en betydelsefull faktor som påverkar försurning och humifiering av vattnen.

HÄNSYNSTAGANDE VID PRÖVNING OCH PLANERING

Det är fördelaktigt om hänsyn till värdetraktens kännetecken och karaktär gällande arter, miljöer och landskap iakttas vid markanvändning och rådgivning. Att områden med samma karaktär ligger tillräckligt nära varandra ger bättre förutsättningar för att känsliga arter knutna till limniska miljöer ska överleva.

ÅTGÄRDSBEHOV

- Skyddet av hela Bräkneån och dess större biflöden behöver stärkas så att åns kärnvärden bevaras långsiktigt.
- Fortsatt arbete med åtgärder i hela värdetrakten för fria vattenpassager, ökad konnektivitet (i både upp- och nedströms riktning och i sidled mellan vattendrag och svämplan) återställning av strömmande och forsande sträckor.
- Restaurering av livsmiljöer för öring och flodpärlmussla i delar av Bräkneån och Husörenbäcken som påverkats av rensning är nödvändigt för att nå gynnsam bevarandestatus för flodpärlmussla.
- Inventering av utterpassager vid vägbroar. Där det idag saknas lämpliga faunapassager för utter vid vägbroar bör sådana anläggas.
- Fortsatt kalkning och effektuppföljning är nödvändigt för att motverka den mänskligt orsakade försurningens negativa konsekvenser.

REFERENSER

Länsstyrelsen Blekinge (1999). Område av riksintresse för naturvård i Blekinge län, Områdesnummer och namn: NK 9 Bräkneån.

Länsstyrelsen Blekinge (2019). Plattform för arbetet med grön infrastruktur i Blekinge län. Meddelande 2019:14.

Naturvårdsverket (2020). Nationella marktäckedata, ogeneraliserat basskikt. URL <https://www.naturvardsverket.se/Sa-mar-miljon/Kartor/Nationella-Marktackedata-NMD/Ladda-ned/> [2020-12-15]

Skogsstyrelsen (2020). Utförda avverkningar enligt skillnadsanalys i satellitbilder. URL <https://www.skogsstyrelsen.se/sjalvservice/karttjanster/geodatatjanster/nerladdning-av-geodata/> [2020-12-10]

BILAGA 1. KARTA ÖVER VÄRDETRAKTEN "BRÄKNEÅN"

